

Foredrag i Oslo Militære Samfund
13. november 2000.

Status og utfordringer i Heimevernet

Ved

Generalinspektør for Heimevernet (GIHV)

Generalmajor Odd Frøise Tangen

Status og utfordringer i Heimevernet

Jeg vil mine (damer og) herrer benytte det vesentligste av mitt foredrag i kveld til å belyse Heimevernets (HV) mulige fremtid i lyset av de store endringer som Forsvaret står foran. Jeg tenker her selvfølgelig på konsekvenser i henhold til forslag i Forsvarsstudie 2000, Innstilling fra Forsvars Politisk Utvalg, Sårbarhetsutvalgets innstilling og Forsvarssjefens innstilling om den framtidige kommandostrukturen i Forsvaret. Jeg vil allikevel først raskt se på status for Heimevernet i dag.

Heimevernets visjon er følgende: "Et troverdig Heimevern som bidrar til trygghet i landet"

For å kunne lykkes med dette har GIHV de senere år hatt to strategiske mål:

- å søke å skaffe Heimevernet tilstrekkelig stridsviktig materiell
- å søke å øve alt heimevernspersonell tilstrekkelig for å nå og deretter opprettholde evnen til å løse alle pålagte oppgaver.

Etter en grundig operativ vurdering i 1994-95 ble det besluttet å øke styrken på Heimevernet fra ca 60000 til 83000 personell. Antallet HV-distrikter, avsnitt og områder er ikke endret på grunn av denne beslutningen. Det vil altså si at den opprinnelige krigsstrukturen er beholdt, men områdene er blitt tilført personell. Styrken på Heimevernet i dag er vel 81000, og vi hadde håpet å nå 83000 innen utgangen av neste år.

De direkte tildelinger til Heimevernet for inneværende år er på ca 815 millioner kroner. Av dette går ca 100 millioner til materiell investeringer. Dessverre har ikke Heimevernets budsjett steget i takt med styrkeøkningen, lønnsøkningen og prisøkningen for øvrig. Vi er dermed kommet i en situasjon der vi ikke klarer å øve våre mannskaper iht Stortingets målsetning. For inneværende år måtte vi hatt ytterligere 84 millioner kroner, eller 0,4 % av forsvarsbudsjettet. I år vil vi derfor stort sett alt befal og ca 2/3 av våre øvrige mannskaper bli øvet. Jeg kommer tilbake til dette, men jeg vil allikevel umiddelbart si at dette er en situasjon vi ikke kan leve med særlig lenge.

Når det gjelder materiell anskaffelser har situasjonen bedret seg vesentlig de siste år og Heimevernet håper og forventer at de store reduksjoner i Hæren vil muliggjøre store overføringer av materiell til HV. I enkelte Distriktskommandoer er dette arbeidet kommet langt mens det i andre områder går tregt og svært mye arbeid gjenstår.

Spesielt innen personlig bekledning og utrustning er vi kommet langt, mens det på avdelingsutrustning fortsatt er store mangler. Sambandsmidler har lenge vært HV "akilleshel", men her forventer jeg at vi skal få nytt utstyr i relativ nær framtid.

Når det gjelder befall så er situasjonen bedre enn sannsynligvis noen gang tidligere. Dette skyldes nok at tidligere yrkes befall fra Hæren i større grad enn tidligere har gått inn i HV avsnitts- og områdestruktur, men i tillegg er det nå også en god søkning til vår grunnleggende kurser i Heimevernet. Dette er imidlertid en situasjon som meget raskt kan endre seg og jeg vil komme tilbake til dette senere. Husk også at Heimevernet trenger ca 800 ny frivillige pr år for å opprettholde befalsstrukturen i organisasjonen.

Standarden på våre avdelinger er meget varierende, men den øvingsvirksomhet vi gjennomfører er jeg gjennomgående meget godt fornøyd med. Stadig større del av øvingen foregår i avsnittsforband og gjennom et utviklet støtte - og evalueringssystem gir våre HV-skoler meget gode hjelp, støtte og evaluering ved mange avsnitts- og områdeøvelser hvert år. Dette vil vi videreutvikle og øke i kommende år.

Vi bygger kontinuerlig ut og oppruste EBAsiden (eiendom, bygg og anlegg) av vår freds- og krigsstruktur. Fortsatt mangler vi imidlertid mange tilfredstillende kommandoplasser for avsnitt og områder, og det samme med områdelagere, men vi har gjennom et enkelt og kost effektivt samarbeid med lokale skytter- og idrettslag løst mange av disse behov, til glede både for Heimevernet og våre samarbeidspartnere.

Samarbeidet med og støtte til politiet og det lokale samfunn er fortsatt svært viktig for samfunnet. Heimevernet er den eneste organisasjonen i Norge i dag, som i løpet av meget kort tid kan stille inntil flere hundre mannskaper med en organisert ledele til disposisjon på ethvert sted i landet. Jeg viser her til storstormen på Nordvest-landet i 1991, flommen på Østlandet i 1995, togulykken på Lillestrøm i år og diverse lete- og etter- søkningsaksjoner både i år og tidligere år.

Det er tidligere sagt at all PR er god PR. Dette utsagnet stiller jeg meget store spørsmålstegn ved. Det jeg tenker på her er den tilknytning som Heimevernet gjennom vårt ungdomsarbeid har fått i forbindelse med barnedrapene i Baneheia i Kristiansand. GIHV beklager selvfølgelig sterkt både det som skjedde i Baneheia, og ikke minst at de som er siktet i denne sammenheng har eller hadde hatt tilknytning til HV-ungdoms miljøet. Min påstand er imidlertid at dette ikke skjedde på grunn av, men på tross av at disse ungdommene var knyttet til HV-ungdoms miljøet. Jeg mener fortsatt at vi, og ikke minst samfunnet, trenger organisasjoner som forsøker å engasjere, aktivisere og stille krav til ungdom som kan være i en labil situasjon med tanke på hvilke miljø de søker tilknytning til. Vi vil i Heimevernet derfor også i fremtiden forsøke å gjennomføre et, for alle parter, positivt og aktivt ungdomsarbeid. At vi ikke ønsker og ha barnesoldater i Norge er GIHV helt enig i, men derfra og trekke den slutning at HV-ungdomsarbeidet må bringes til opphør blir helt galt. Derfor er jeg meget godt fornøyd med at Stortinget har besluttet at alders- grensen for deltagelse i ungdomsheimvernet fortsatt skal være 16 år. Vi må heller ikke glemme at vi gjennom dette arbeidet rekrutterer mange til Forsvarets grunnleggende befalsutdanning.

Som jeg sa innledningsvis er ikke tildelingene tilstrekkelige for å øve Heimevernets organisasjon på en slik måte som GIHV ønsker. Vi har derfor på nytt måtte sett på om vi bruker de midler som vi får på den for oss optimale måte. Dette har medført at når det gjelder sponning av våre nasjonale B-lag eller rekrutteringslag innen langrenn, skiskyting og skifeltskyting, kvinner og menn, vil jeg opprettholde min forgjengers beslutning, nemlig å avslutte dette forhold.

Vi fikk ikke den profilering vi hadde forventet gjennom forholdet, og med mangel på øvingsmidler til våre avsnitts –og område strukturer finner jeg det ikke riktig å bruke midler til sponing av idretten på denne måten. Av samme årsak vil vi måtte finne nye og billigere måter for å støtte norske militære deltakelse under 4-dagers marsjen i Nijmegen i Holland.

La oss nå rette blikket mot fremtiden. Det er med ganske stor uro jeg registrerer den store mangel på kunnskap og forståelse for hva Heimevernet egentlig er og hvordan organisasjonen driftes. Denne mangel på forståelse og innsikt finner vi på mange nivåer innad i Forsvaret. Dette er særlig blitt avdekket gjennom det pågående arbeidet med FS 2000 og langtidsproposisjonen.

Heimevernet ble besluttet opprettet av Stortinget den 06. desember 1946, med bakgrunn i erfaringene fra 09. april 1940 og de erfaringer som ble etablert i hjemmefronten gjennom krigsårene. Dette er altså en politisk beslutning bygget på de erfaringer som det norske folk gjorde i krigsårene. Selv i dag, 55 år etter krigens slutt, oppfattes Heimevernet som folkeforsvaret. Heimevernet er fortsatt organisert i små og effektive avdelinger. Vi skal i henhold til Stortingets beslutning være:

- en helhetlig organisasjon – under enhetlig ledelse
- en landsdekkende og identifiserbar organisasjon.

Hva er så styrken til dagens Heimevern ?

1. Vi har en meget høy beredskap både i fred og krise.

Vi er organisert slik at de som inngår i den lokale Heimevernsavdeling faktisk bor i eller like ved det sted eller område som den enkelte tilhører. Videre har det enkelte HV mannskap sin personlige bekledning og utrustning hjemme. For de fleste gjelder dette også personlig våpen og ammunisjon. Det kreves med andre ord lite for å klargjøre avdelingene for innsats.

2. Vi har god lokal kunnskap

Med dette mener jeg **både** god geografisk kunnskap gjennom det faktum at de fleste er født og / eller oppvokst i det området hvor de inngår i HVs avdelinger, **og** det forhold at den enkelte har en meget god innsikt i hvordan avdelingen er organisert, avdelingens oppdrag og hvor de lokale ressurser finnes. Ikke minst vesentlig er integrasjonen mellom de enkelte i avdelingene. Gjensidig kjennskap og tillit er fundamentalt i enhver militær avdeling. Dette gruppe eller avdelingssamholdet er tilstede og blir godt vedlikeholdt i Heimevernet.

3. Heimevernet har en vid kompetanse –og alders sammensetning

Heimevernet får kompetanse gjennom den enkeltes skoling og praktiske erfaring, og er bevisst på å nyttiggjøre seg dette. Et av Heimevernets meget sterke fortrinn er at vi har medlemmer fra alle yrkes og samfunnsgrupperinger, og Heimevernet må derfor spille på personellens erfaringer fra det sivile liv. Gjennom spredning i alder kan vi også overføre tidligere erfaringer uten alltid å legge dette inn som en formell del av utdannelsen. Gjennom avdelingens sammensetning og mangfold oppnår vi også en meget bred forankring i lokalbefolkningen.

4. Heimevernet har aksepterte ledere

Svært mange av Heimevernets ledere er markante personer, ofte i sentrale posisjoner i lokalsamfunnet.

Gjennom høy grad av integritet, aksept som leder og hyppig trening på primær-oppgaven, når Heimevernets ledere et nivå vi ellers ikke ville klare. I svært mange tilfeller står og faller resultatet med lederens vilje og innsats.

5. Enkel fredsorganisasjon

Det siste hovedpunktet jeg nevner på pluss siden er vår meget enkle fredsorganisasjon. Alle kjenner og forstår strukturen, også omverden kan enkelt forholde seg til denne. Den er dessuten lik i fred og i allfall første fase av en krisesituasjon.

Gjennom det jeg har nevnt ser vi at Heimevernet kan reagere raskt og være klar til innsats innen meget kort tid. Vi har lokalkunnskap og kjenner hverandre samt har et ledelsesapparat operativt fra starten. Med andre ord, vi er effektive nesten umiddelbart, dette også i situasjoner hvor vi støtter det sivile samfunn i oppgaver som ikke kommer inn under primær oppgavene. Jeg kommer tilbake til dette senere.

Selvfølgelig har vi også svake sider. Jeg nevner også disse i rask rekkefølge:

- Vi har liten mobilitet. Dette gjelder både i fred og krisesituasjoner. Heimevernet er en organisasjon som er tiltenkt lokale oppgaver. Vi har derfor liten eller ingen transportkapasitet ut over den enkeltes egne kjøretøyer. Heimevernet er helt og holdent avhengige av rekvirerte kjøretøyer.
- Vi har i dag store mangler på sambandssiden, og hadde det ikke vært for godt utbygd mobil –og telefonnett ville mange av våre lokale øvelser sannsynligvis ikke kunne gjennomføres. Som jeg sa tidligere venter jeg at dette ganske raskt blir forbedret.
- Vi har de senere år fått mye og kvalitativt godt materiell, spesielt innen personlig utrustning og bekledning, men vi mangler fortsatt stridsviktig utrustning, og må søke å forbedre denne situasjonen ytterligere.
- Vi har fortsatt et relativt lavt treningsnivå, og dette må generelt forsøkes hevet. Spesielt bekymrer det som sagt GIHV at vi ikke har tilstrekkelig midler til å øve alle mannskaper årlig.
- De fleste av HV-befalet utdannes gjennom Heimevernets egen kursvirksomhet. Det er selvfølgelig grenser for hva **vi** har kapasitet til i denne sammenheng, men også for hvor mye det enkelte befal er villig til å bruke av sin fritid til dette. Deler av dette kompenseres, som tidligere nevnt, gjennom den kunnskap og erfaring som de enkelte har fra sin sivile utdanning og sitt daglige virke.

Hvilke oppgaver har så Heimevernet hatt fram til i dag ?

- Etablere et kuppberedskap
- sikre nøkkel –og distrikts objekter iht operativ sjefs retningslinjer
- sikre mobilisering av Forsvarets mobiliseringsenheter
- overvåke og sikre kommunikasjonslinjer
- overvåke og melde aktivitet i nære kystfarvann
- sikre seighet for flystasjoner og kontroll- og varslingsstasjoner
- støtte norske og allierte styrker etter at innledende mobiliseringsaktivitet er gjennomført.
- håndtere mindre fiendtlige styrker
- drive strid på dypet

- I tillegg til dette skal vi i hht § 13 i Heimevernsloven, i fredstid være en robust og markant faktor i lokalsamfunnet som kan støtte dette i regionale og lokale krisesituasjoner.

Heimevernet er en integrert del av det militære forsvaret og primæroppgavene er selvsagt innsats i krise og krig. Forsvaret må i sin alminnelighet først og fremst konsentrere seg om å være i stand til å løse oppgaver i denne sammenheng.

Det er imidlertid nødvendig å ta inn over seg at det "tradisjonelle" trussel bildet har endret seg dramatisk. Vi står overfor et variert og langt på vei uforutsigbart trusselbilde som er langt vanskeligere å forholde seg til enn den militære trussel vi sto overfor under den kalde krigen. De såkalte "assymetriske trusler" som terroranslag og sabotasje ansees som meget aktuelle, sannsynligvis som spillover fra konflikter utenfor norsk sikkerhetspolitisk interesseområde. Slike situasjoner kan oppstå uten at Norge er direkte truet av klassisk militær intervensjon og vi befinner oss kanskje i den nederste delen av krigsskalaen. Slike situasjoner kan være av en slik art at de vil håndteringsmessig ligge i grenseområdet mellom politiet og Forsvaret.

Sårbarhetsutvalgets innstilling beskriver også en rekke senarier som vil kreve betydelig innsats fra samfunnets side uten at det konkluderes med hvilke aktører eller resurser som vil anvendes eller ansees tjenlige for å håndtere den aktuelle situasjon.

Med sin desentraliserte organisasjon med innsats klare avdelinger over hele landet ned til kommunalt nivå og med sin høye beredskap, 70% av styrken klar til innsats innen 4 timer, vil Heimevernet utgjøre en av samfunnets viktigste ressurser i situasjoner langs hele ressurskalaen. Dette uansett om det dreier seg om operasjoner som ledes av politiet eller andre sivile myndigheter eller operasjoner av et slikt omfang at det ledes av Forsvaret.

I det framtidige trusselbildet vil det være vanskelig å trekke klare grenser mellom situasjoner som krever militær eller "ikke militær" innsats. Heimevernet må i denne sammenheng betraktes som en samfunnsressurs med stor fleksibilitet, bred kompetanse, høy reaksjonsevne, lokal tilstedeværelse og ikke minst viktig lokalkunnskap. Denne utvidede oppgave for Heimevernet vil, av befolkningen, oppfattes som en riktig og viktig anvendelse av samfunnets militære ressurser. Heimevernet vil bidra til å skape trygghet i by og bygd. Dette vil i et utvidet perspektiv og i en ny sikkerhetspolitisk virkelighet være et viktig bidrag til forsvarsvilje og oppslutning om Forsvaret i befolkningen.

GIHVs oppdrag er å produsere stridsklare Heimevernsstyrker.

Hva ligger så i begrepet "styrkeproduksjon"? De fleste tenker selvfølgelig på trening og øvelser, men både i dagens situasjon og ikke minst dersom typer og omfang av oppgaver endres og økes er dette bare en del av en helhet. Vedlikehold og utvikling av stridsklare avdelinger innebærer i tillegg til trening og øvelse, rekruttering og utdanning av befal, utdanning av spesialister, organisering av avdelinger, tilføring av personell, anskaffelse og distribusjon av materiell, kontroll og vedlikehold av utstyr og mye annet. Det er altså ikke bare øvingsvirksomheten ved HV-distriktene i dag som er viktig.

Den minimumsøving jeg mener er nødvendig er 5 døgn pr år for mannskaper, og i tillegg minimum 3 døgn for befalet og spesialister. I tillegg til dette kommer kurs og tilleggsutdanning for den enkelte. En faktor som de færreste er klar over, er at Heimevernet årlig trenger ca 800 personer som er villige til å gjennomføre lederutdanning for deretter å gå inn i lederoppgaver i avsnitts- og områdestrukturen.

Dersom HV ikke gis muligheter til å øve tilstrekkelig, og dermed skape forutsetninger for å løse våre oppgaver på en tilfredsstillende måte, vil vi få store problemer med å rekruttere ledere. De mannskaper som frivillig påtar seg lederoppgaver i Heimevernet stiller krav til tilstrekkelig utdanning og trening for seg selv, sitt befall og sine mannskaper. Dersom ikke disse naturlige betingelser kan innfris er det forståelig at HV-befal ikke finner å kunne ta det personlige ansvar for å lede sine avdelinger i krise og krig.

Heimevernet står og faller med et kompetent korps av frivillige ledere. Uten disse vil HV raskt "råtne på rot". Vi må til enhver tid føle at vi lykkes i løsningen av våre oppgaver og være stolte av det vi står for. Dermed blir vi positivt oppfattet så vel i egne rekker som i våre omgivelser. Dette gjør vi i dag, og dette ønsker jeg at vi også skal gjøre i fremtiden.

Hva kan så Forsvarsstudien 2000, Forsvarspolitisk utvalgs innstilling og Sårbarhetsanalysen bety for det fremtidige Heimevernet?

Alle utvalg leverte jo som kjent sine innstillinger med relativt korte mellomrom sist sommer. I tillegg leverte Forsvarssjefen 1. november sin innstilling om den fremtidige kommandostrukturen i Forsvaret. Denne vil også være av vesentlig betydning for det fremtidige Heimevernet. Jeg vil her berøre en rekke forhold som jeg mener vil ha betydning.

Før jeg starter med dette vil jeg presisere at det er utenkelig at en så kraftig omlegging som den vi nå står overfor i Forsvaret ikke også får betydning også for Heimevernet. Det som blir spørsmålet er **hvilke** endringer, og om vi er bevisst på konsekvensene og forberedt på alle sider ved disse. Som jeg sa innledningsvis i mitt foredrag er Heimevernet meget sterkt forankret over hele landet. Dette ikke kun gjennom de som i dag er, eller har vært, medlem i Heimevernet, men også gjennom alle de som har fått, eller har sett betydningen av å få støtte fra Heimevernet i diverse typer oppgaver eller aksjoner. Jeg snakker her om regionale og lokale politikere og ledere innenfor alle typer organisasjoner som Heimevernet gjennom mange år har hatt ett godt samarbeid med. Det er tallrike eksempler på at HV-mannskaper i forbindelse med naturkatastrofer, ulykker og ettersøkningsaksjoner har vært sentrale og viktige aktører. Rask "mobilisering" i lokalmiljøet har gitt hurtig og effektiv hjelp fra villige og engasjerte mannskaper med lokalkunnskap. Videre så ville en rekke idrettsarrangementer ikke vært mulig, i all fall vanskeligere, å gjennomføre uten hjelp fra Heimevernet. Det er altså svært mange som GIHV verken kan, eller vil, gi ordre til, som har meget klare oppfatninger om hva Heimevernet er og bør være, og derfor vil delta i den kommende debatten om Heimevernets fremtid. Allerede nå er det mange som har kontaktet våre sentrale politikere i denne sammenheng, og flere vil det sannsynligvis bli når langtidsproposisjonen om Forsvarets fremtid er klar om 2-3 måneders tid. Dette er krefter som GIHV kun i liten grad har innflytelse over.

La meg da se på enkelte punkter i de nevnte utredninger. Når det gjelder Sårbarhetsutvalgets innstilling kommer jeg ikke til å si mer om denne, dette fordi det på nåværende tidspunkt ikke er besluttet eller diskutert hvilke oppgaver som kan få betydning for HV.

Jeg tror imidlertid at Sårbarhetsanalysen har pekt på flere problemområder som i fremtiden vil måtte bli håndtert av Heimevernet.

I FS 2000 er det foreslått å redusere Heimevernets krigsstruktur fra dagens måltall på 83000, til ca 60000, Sjø –og Luft heimevern inkludert. Heimevernet struktureres selvfølgelig etter de oppgaver som de operative sjefer mener at Heimevernet skal løse. Det er imidlertid ikke mer enn 5-6 år siden at det ble gjennomført en meget grundig operativ vurdering som dannet grunnlaget for beslutningen om å øke Heimevernet fra

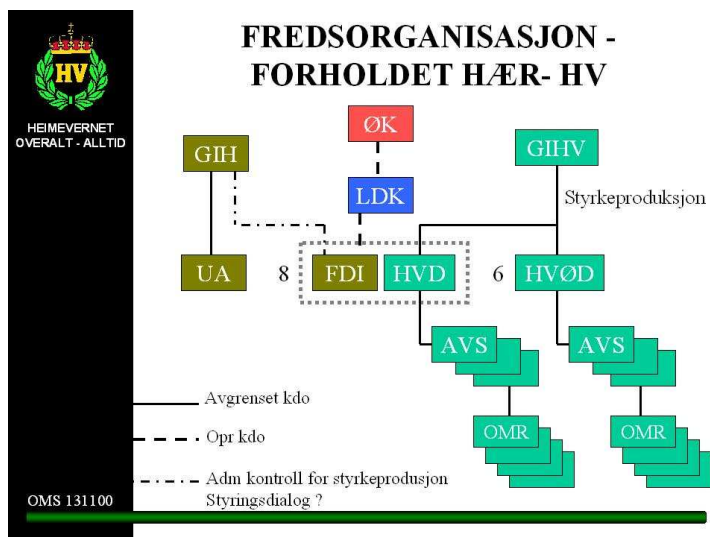
ca 60000 mann til dagens krigsstruktur på 83000. Grunnen til at FS 2000 foreslår å redusere Heimevernet til 60000 er ikke en ny operativ vurdering, men hviler på den forutsetning at den økonomiske ramme for det framtidige territorialforsvar inkludert Heimevern skal ligge på dagens budsjettnivå for Heimevernet. Jeg klarer ikke å øve alle mannskaper og befal ihht det jeg mener er et minimum for å opprettholde en rimelig stridsevne, som tidligere nevnt, 5+3 dager. Om dette hadde vært et unntakstilfelle at ett HV-avsnitt eller HV-område måtte kutte årets trening, så kunne vi akseptert dette, men når utviklingen går i retning av at stadig flere områder enten får utilstrekkelig årlig trening eller ikke blir trent i hele tatt er dette en situasjon HV ikke kan leve med. Da er det sannsynligvis bedre å ha ett mindre Heimevern som kan trene regelmessig og opprettholde sin troverdighet.

I tillegg til å foreslå Heimevernet redusert med 23000 personell er det i FS 2000 samtidig foreslått at Heimevernet i sterkere grad skal fokuseres på sikring av nøkkelpunkter. Dette tolker jeg dit at større deler av fremtidens Heimevern vil bli benyttet i, eller i tilknytning til, de største sentra i Norge, som enten innen sitt område, eller i tilknytning til sitt område, har de fleste nøkkelpunkter. En slik endring av fokus i bruk av Heimevernet, vil selvfølgelig kunne medføre endringer i den avsnitts- og område strukturen som vi har i dag. Dette kan bety at Heimevernets slagord, HV - over alt - alltid, ikke lenger vil være gyldig. Det kan bli områder i Norge som ikke har en lokal Heimevernsavdeling, med de følger dette måtte få ikke minst i fredstid. Dette betyr at målsetningen om et landsdekkende Heimevern langt på vei forlates med de konsekvenser dette medfører for den operative beredskap og den støtte HV i dag forventes å kunne yte til det sivile samfunn i forbindelse med katastrofesituasjoner og i situasjoner hvor sivile lokale myndigheter trenger et oppegående Heimevern. Det er i denne situasjon nok å vise til Heimevernets betydelige innsats ifm støtte til det lokale politi i en rekke søk- og leteaksjoner inneværende år.

Heimevernet vil bli langt mindre synlig i deler av landet. Jeg er overbevist om at Heimevernets eksistens, tilstedeværelse og synlighet ikke minst gjennom årlig trening og aktiv støtte til lokalsamfunnet vil være en særdeles viktig faktor for opprettholdelse av forsvarsviljen i folket.

Det forhold som, til tross for det jeg har sagt til nå, bør vies størst oppmerksomhet er det fremtidige forhold mellom Hæren og Heimevernet. Gjennom FS 2000 går det klart fram at Heimevernet også i fremtiden vil utgjøre den desidert største delen av territorialforsvaret. Heimevernets oppgaver vil i fremtiden, som til nå, inkludere overvåkning av landterritoriet og våre nære kystområder, sikre samfunns viktige funksjoner og installasjoner, sikre forsvarsgrenenes og totalforsvarets mobilisering samt så langt som mulig yte støtte til forsvarsgrenenes operasjoner. Selv om sikringen av forsvarsgrenenes mobilisering blir redusert gjennom sentralisering og redusert størrelse på mobiliseringsforsvaret, vil dette fortsatt være en viktige oppgave. Gjennom redusert størrelse på Hæren må også territorialforsvaret være forberedt på økte oppgaver innen sikring av mottaksflyplasser og mottakshavner for internasjonale forsterkningsstyrker.

I de deler av landet hvor regulære Hæravdelinger ikke blir satt inn, må territorialforsvaret være tilstrekkelig for å gi ønsket sikring. Gjennom lokal kjennskap og kunnskap, fleksibilitet, tilstrekkelig trening og adekvat utrustning burde alt det jeg her har nevnt være oppgaver som Heimevernet i territorial sammenheng skal kunne løse.

FSJ har i sitt forslag til ny kommandostruktur foreslått at det opprettes 8 Forsvarsdistrikter. Tanken var at FDIene skulle være fortsettelsen av våre til i dag 14 Territorielle regimenter og 18 HV-distrikter. Det er sikkert akseptabelt, sett fra et operativt synspunkt, å redusere antallet TR fra 14 til 8, men med tanke på HV som styrkeprodusent er det overhode ikke akseptabelt å redusere dagens 18 HV-distrikter til 8. Det vi her må huske er at HV-distriktsstabene er kjerneelementene i HVs styrkeproduksjon. Det er HV-distriktene som planlegger, leder og kontrollerer all årlig trening som foregår i distriktets avsnitt og områder. Det finnes i dag ingen fast heltidsansatt ved HV-avsnitt og HV-områder. Disse er derfor helt avhengige av distriktene ikke bare for å planlegge og gjennomføre de årlige treninger, men også for faglig og administrativ støtte gjennom hele året. Av denne grunn har FSJ akseptert at Heimevernet, i tillegg til de 8 HV-distrikter som vil bli kolokalisert med FDI stabene, ytterligere kan opprette 6 HV-øvingsdistrikter. Sett med GIHV's øyne, vil jeg umiddelbart presisere at når det gjelder HVs styrkeproduksjon er det ikke vesentlige forskjeller mellom et HV-distrikt og et HV-øvingsdistrikt, og begge vil ligge direkte under GIHV's kontroll i denne sammenheng.

Når det gjelder strukturen på våre FDIer og HV-distrikter og den kolokalisering som FSJ her foreslår er jeg både skuffet og overrasket over at vi ikke her tar skrittet fullt og gjennomfører en full sammenslåing av disse. Det kan kanskje synes underlig at det er GIHV som foreslår dette, men faktum er at min anbefaling gikk på at disse to burde fullt ut integreres og jeg mener at dette er i tråd med intensjonene i FS 2000 og i tråd med FPU's anbefaling. Den valgte løsning betyr etter GIHV's mening at vi får to kolokaliserte enheter uten en felles sjef. Dette gir uklare kommandoforhold, uklare forvaltnings- og ressurslinjer og det hindrer dessuten en fleksibel utnyttelse av personell ressursene og resultatet blir dermed en unødig dyr og komplisert fredstidsorganisasjon. Slik ordningen synes å bli er det fortsatt uklart for meg hvem som er FDI-sjefens nærmeste overordnede i flere sammenhenger.

Det er både ut fra hva jeg tidligere har sagt om HVs territoriale ansvar, det faktum at FDIet og HV-distriktet samlet vil benytte ca $\frac{3}{4}$ av de totale ressurser til HVs styrkeproduksjon og at LDK kun skal ha operative oppgaver naturlig at GIHV er den nærmeste overordnede for FDI-sjefen i fredstid. Kommandooverføring av FDI fra GIHV til operativ kommando når situasjonen krever dette synes problemfri.

At den operative sjefen, sjef VPV, evt GIH og andre kan ha direktivrett mot FDI-sjefen i operative spørsmål, i sesjoneringsammenheng og evt andre spørsmål tror jeg at vi problemfritt og relativt lett kunne innpasset. En FDI-stab med både operativt og styrkeproduksjonsansvar hvor sjefen som har hatt utdanningsansvaret er den samme som leder avdelingene i krise og krig er udelt positivt og kosteffektivt. Jeg minner for øvrig om at vi allerede har nesten tilsvarende organisering for Stor-Oslo HV-distrikt og for HV-16 i Troms Det er altså med beklagelse jeg ser hvilken organisasjonsform FSJ har valgt i denne sammenheng.

At FSJ søker å legge FDIene til garnisoner eller områder hvor vi allerede har militær aktivitet for derved å redusere antallet forvaltninger er i tråd med intensjonene i FS 2000 og derfor fullt forståelig. At vi også må se på de praktiske konsekvenser nå det gjelder øvingsmuligheter, avstander, kommunikasjonsmuligheter og befolkningstetthet er etter min mening innlysende og jeg håper derfor at enkelte endringer fortsatt er mulig å gjøre i denne sammenheng.

Som GIHV er jeg selvfølgelig fornøyd med utviklingen fra FSJs første forslag på 8 HV-distrikter til nå 14 HV-distrikter / øvingsdistrikter. Vi har imidlertid gjennomført en konsekvensanalyse av to sammenslåing av to valgte distrikter. Denne viste at det vi sparte i antallet stillinger ble spist opp av økte reise og transport kostnader. I tillegg kommer alle de faktorer som er vanskelig å prisfastsette, som nærhet, lokal kunnskaper, koordinering, fredsmessig kontrollspenn og lignende. Med en reduksjon fra 18 til 14 HV-distrikter vil det nødvendigvis medføre sammenslåing av flere distrikter. I flere av disse sammenslåingene vil enten den geografiske utstrekningen, kommunikasjonslinjene eller antallet avsnitter og områder være strukket til det maksimale for hva en distrikssjef har muligheten for å kontrollere. Jeg er redd for at reduksjonen av antallet HV-distrikter ikke vil gi vesentlig innsparingseffekt, men påføre dagens HV organisasjon utilsiktede og unødvendige skadevirkninger.

La meg sette fokus på et annet vesentlig forhold, denne gang fra FPU's innstilling. I motsetning til FS 2000 mener FPU at alle skikkede menn skal gjennomføre 1. gangstjeneste. Disse må etter avsluttet tjeneste mobiliseres i en organisasjon for dermed å rettferdiggjøre den innledende tjenesten. For at Forsvaret skal kunne absorbere vernepliktsmassen, mener FPU at dette kan oppnås gjennom å redusere tjenestealderen i Heimevernet fra i dag 44 år, til i fremtiden 34 år. Dette er en reduksjon av vernepliktsalderen for den enkelte på 10 år. På denne måten er det mulig å gi plass til alle nyutdannede mannskaper. Ved første øyekast synes dette gunstig gjennom det faktum at Heimevernet får yngre og dermed nyligere utdannede og mer oppdaterte menige i rekkene, og samtidig kanskje øket fysisk yteevne. Begge disse faktorene er muligens riktige, men vi har glemt andre vesentlige og avgjørende faktorer. Dagens ungdom flytter langt mer enn tidligere i forbindelse med utdanning, lengre utdanningstid gir lenge fritak for årlig militærtjeneste. Dette kan medføre at tiden som aktiv og stabil deltager i Heimevernet kan bli sterkt redusert.

Den kontinuitet- og kompetanse overføring som vi har i Heimevernet i dag kan derfor bli sterkt redusert som et resultat av lavere alder på våre mannskaper. Denne aldersreduksjonen vil også medføre økt hyppighet på våre kursgjennomføringer, fordi det er flere som må gjennom på kortere tid. Det mest bekymringsfulle er dog at vi gjennom redusert alder på mannskapene i Heimevernet vil få langt større vansker med å få frivillige til å ta lederoppgaver, samtidig som tiden til utdanning av de kommende ledere vil bli sterkt redusert. Hvorfor skulle en HV-menig som er ferdig med sin tjeneste om 4-7 år ta belastningen med en lederoppgave og dermed forlenge sin tid i Heimevernet med ca 10-20 år?

Med forslaget fra FPU kan vi i stor grad miste muligheten for å skaffe Heimevernet fremtidige frivillige ledere, noe som i så fall ville bli katastrofalt for Heimevernet.

I FS 2000 anbefaler FSJ at Værnes blir Heimevernets fremtidige utdannings –og kompetansesenter. Også i denne sammenheng kreves en politisk beslutning før dette kan gjennomføres. Jeg legger ikke skjul på at det er sterke meninger også i denne saken, både om sammenslåingen generelt og om lokaliseringen.

Forsvarssjefen ønsker av flere grunner at Heimevernet flytter til Værnes og i de fleste sammenhenger synes Værnes vel skikket som et fremtidig Utdannings –og Kompetansesenter for Heimevernet. Jeg er klar over at vi har svært gode fagmiljø ved våre skoler både på Dombås og Torpo, og det er selvfølgelig beklagelig å bryte opp godt fungerende miljøer, men å fortsette å drifte to forholdsvis små miljøer er ikke økonomisk gunstig, og dessuten ligger begge våre skoler slik til at reisetiden i forbindelse med kursavvikling blir for lang. Vår utfordring blir ved en eventuell flytting og bevare og sammenslå de gode miljøer vi har i dag og videreføre dette ved vårt nye kompetansesenter.

Uansett hvor vårt nye utdannings- og skolesenter skal ligge bør dette kommando og styringsmessig gjøres enklest mulig. Egentlig har jeg de samme argumenter i denne sammenheng som for en sammenslått FDI struktur. Om Værnes skulle bli valgt mener jeg at Heimevernet bør ha det totale ansvar både, for skolevirksomheten og den 1. gangstjeneste som skal gjennomføres her. Det blir for meg vanskelig å forstå argumenter som Heimevernet uskikket til å gjennomføre denne aktiviteten, når vi alle er klar over at de offiserer som skal utføre jobben i mange år har vært knyttet til tilsvarende aktivitet i Hæren. Man kan da ikke miste sine tidligere opparbeidede kvaliteter ved å sy et HV merke på skulderen.

Jeg mener også at dersom Værnes blir valgt som vårt nye senter må deler av den aktiviteten som er ved stasjonen i dag flyttes. Eksempelvis er det ikke naturlig at en flyskole ligger ved eller i et HV senter. Ikke tror jeg at det er et slikt miljø kommende piloter finner naturlig å være en del av og dessuten vil dette da føre til at ytterligere en sjef må ha styringslinjer inn til Værnes. Mitt håp er derfor at vi kan gjøre dette enkelt , oversiktlig og fleksibelt.

Jeg tror ikke nødvendigvis at Værnes har kapasitet til å gjennomføre all 1. gangstjeneste som er nødvendig for å tilføre HV tilstrekkelig mengder med nye mannskaper. Dette vil bety at andre garnisoner, eksempelvis Porsanger, også vil måtte gjennomføre slik tjeneste. Det er ikke dermed min mening at GIHV også her skal stå ansvarlig for den fysiske gjennomføringen av den daglige tjeneste på GP. Like naturlig, ut fra et enkelhets prinsipp, som det er at GIHV har det totale ansvar på Værnes mener jeg det er at GIH har dette for en evt HV utdannelse på GP.

Vi i Forsvaret er ofte og med rett kritisert for ikke å ta fulle konsekvenser av våre beslutninger og anbefalinger. Jeg er derfor overrasket og skuffet når jeg nå møter sterk motstand mot å begynne en evalueringsprosess med tanke på hvilke prosesser og beslutninger vi evt må ta , når disse må taes og i hvilke rekkefølge disse evt må taes dersom det blir en politisk beslutning om at HV skal ha Værnes som sitt fremtidige senter. Igjen, jeg presiserer at dette ikke er en form for forskuttering av en evt kommende politisk beslutning, men heller et tegn på at vi vil forsøke å gjøre prosessen kortest og raskest mulig etter at en beslutning er tatt.

Jeg går ut fra at de fleste her husker tidligere statsråd Løvers utrulling av Forsvarets sendrektige prosess beskrivelser og den kritikk dette medførte, men å ta skritt for å korte prosessen synes meget vanskelig å få støtte for.

Det er to HV utdannelse steder / skoler jeg ikke har nevnt enda. Dette er Kongsvinger og Alta hvor vi driver vår utdannelse av vårt utskrevete befall, HVUB, og i tillegg får vi våre Uber til sjøheimevernet utdannet ved BSMA, en ordning vi er meget godt fornøyd med.

Når det gjelder vår HVUB utdannelse i Alta, som fortsatt er inne i en prøve periode, var denne foreslått flyttet til Garnisonen i Porsanger, men det er mange forhold som taler for at denne kanskje bør forbli i Alta. Vi har tidligere forsøkt å drive denne utdannelsen ved GP, med det resultat at vi ikke klarte å rekruttere tilstrekkelig med elever og at denne virksomheten derfor ble nedlagt på GP. Det er helt klart er at vi trenger en utdanningsenhet for befall i Finnmark for gjennom denne å kunne fylle behovet for ledere i Heimevernet i Nord-Troms og Finnmark, noe som de senere år har vist seg meget vanskelig. Gjennom HVUB utdannelsen i Alta har vi også fått en langt større søkermasse enn tidligere fra den samiske befolkningen i Troms og Finnmark, noe som vi selvfølgelig er svært glade for. For øvrig er skolen i Alta etter de flestes mening en ubetinget suksess også fordi den er nær knyttet til skolemiljøet i Alta. Jeg vil senere gi Forsvarssjefen en anbefaling i denne sammenheng.

Når det gjelder utdannelsen på Kongsvinger sitter den i dag i kanskje forsvarets mest moderne bygningsmasse. Det er snaut nok at malingen er tørr på veggene når vi begynner å vurdere en flytting av skolen, dette forstår jeg at det reageres sterk på. Denne utdannelsen som mange andre ligger også vel plassert i forholdet til monumenter fra vår tidligere militær historie. Igjen står vi mellom det å få færre enheter og jeg er overbevist om at også Værnes i denne sammenheng vil være meget velegnet. Også i Stjørdal er det meget gode sivile skoletilbud og fritidsmulighetene er mange. Vi må heller ikke glemme at BSIT er foreslått flyttet fra Trondheim og at heller ikke denne landsdelen derfor lenger har noen grunnleggende befalsutdannelse. Spørsmålet blir derfor hvilket argument som blir tillagt vekt, men GIHV vil svært gjerne se at vi får et skolesenter med tyngde og kompetanse, og jeg vil gjerne derfor knytte også HVUB utdannelsen til et slikt senter.

Innledningsvis snakket jeg om Heimevernets del av forsvarsbudsjettet og jeg minner om at vi snakker om de 3,2 % og at det som mangler er 4 promille for å kunne trene hele organisasjonen slik den er i dag. Når vi ser på de muligheter for innsparing som ligger i denne delen av budsjettet, holdt opp mot den store betydning Heimevernet spiller og vil komme til å spille som den alt overveiende del av vårt territorialforsvar, de oppgaver Heimevernet kan bli pålagt som et resultat av Sårbarhetsanalysen, de oppgaver som må løses av HV innen det fremtidige territorialforsvar, og ikke minst som støtte for potensielle allierte forsterkninger og som kanskje den organisasjon som fortsatt vil synliggjøre Forsvaret i hele landet, finner jeg det meget betenkelig dersom Heimevernet blir redusert.

Det er mange som med styrke mener at det ikke er forsvarlig å bryte opp en godt fungerende organisasjon for kanskje i beste fall å oppnå marginale innsparinger. Det blir mange, i tillegg til GIHV, som med spenning vil følge utviklingen for Heimevernet de kommende måneder og som vil arbeide energisk for å opprettholde et troverdig Heimevern som skal bidra til trygghet i landet.

Takk for oppmerksomheten.